

Annona Nova IX.

A Kerényi Károly Szakkollégium évkönyve

Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar
Kerényi Károly Szakkollégium
Pécs, 2018

Szakmai lektorok:

Bandi Szabolcs, Csibi Norbert, Fedeles Tamás, Jóri Anna,
Kárpáti András, Kisantal Tamás, Antonio Domingo Lilón,
Pete Krisztián, Polyák Petra, Szabó Veronika, Takáts József

A kiadvány a *Nemzeti Tehetség Program* támogatásával jött létre
NTP-SZKOLL – 17-0071

Felelős kiadó:
András Csaba

Szerkesztők:
Fenyő Dániel, Rétfalvi P. Zsófia

Olvasószerkesztők:
Endródi Edina, Nagy Tamás,
P. Simon Attila, Várdai Levente

Borítóterv és tördelés:
Kiss Tibor Noé

Nyomdai előkészítés és kivitelezés:
Virágmandula Kft.

ISSN: 2061-4926

© A szerzők, 2018
© A szerkesztők, 2018

Minden jog fenntartva.

Borítófotó:

David Eccher / Flickr / <https://www.flickr.com/photos/davideccher/9589731219>

Tartalomjegyzék

Szatmári Áron: Előszó	7
Árvai Attila: Quine és Sartre a megismerésről	11
Csapó Gyöngyvér: A Sötét Triád és a mentalizáció kapcsolatának vizsgálata	21
Endrődi Edina: Vélekedések az 1765-ös bélyegtörvényről bostoni patrióta újságokban	35
Flach Richárd: Bevezetés a nem-szuicidális önsértés jelenségébe	49
Horváth Klaudia: Szerelmi kényszervarázslat papiruszon és varázsgemmákon	65
Karácsonyi Krisztina: A komplex és az egyszerű esemény jelentésű magyar deverbális főnevek szintaktikai szerkezete	73
Kocsis Árpád: Fecsegések <i>Coetsee és a depresszió</i>	89
Mogyorósi Renátó: Visegrád – a háború és a béke kongresszusa	99
Nagy Tamás: A társas identitás nyelvi megjelenése magyar nyelvű zenei blogok posztjaiban a többes szám első személyű, kijelentő módú igei személyragokat tekintve	113
Ónya Balázs: A nemlétező enigmák nyomában – Altrichter Ferenc Wittgenstein értelmezésének bírálata	127
Radnai Dániel: Realizmus-képzetek a Mikszáth-recepcióban (1887–1945)	139
Simor Kamilla: A komplex struktúra és a plaszticitás problémája <i>A lé meg a Lolában</i>	153
Sipos Balázs: A Pécsi Orvostudományi Egyetem épületfejlesztési koncepciói 1947 és 1959 között	165
Szántó Ákos: A <i>Népszabadság</i> és a <i>New York Times</i> hidegháborús beszámolóinak összehasonlítása a nicaraguai forradalom 1978 és 1979 közötti eseményeinek példáján keresztül	177
Takács Barbara: Varázsgyűrű a sikerért <i>Egy graeco-egyiptomi mágikus rituálé</i> (<i>PGM XII. 270-350</i>)	191
Bozsoki Petra: Laudáció Kiss Andrea Kriszta szövege elé	203
Kiss Andrea Kriszta: Jókai Mór nőábrázolása <i>Milyenek a nők?</i> című novelláskötetében	203
A Kerényi Károly Szakkollégium tagjai a 2016/2017-es és a 2017/2018-as tanévben	216
A Kerényi Károly Szakkollégium mentorai a 2016/2017-es és a 2017/2018-as tanévben	216

Mogyorósi Renátó Manuel vagyok, negyedéves földrajz-történelem szakos, osztatlan tanárképzésben résztvevő hallgató. Jelen dolgozat egyik kutatási területemnek összefoglaló szintézise, emellett aktuálpolitikával (orosz-ukrán konfliktus, geopolitikai szembenállás Ukrajnában, orosz autokrácia kérdésköre), valamint pedagógusjelöltek kisebbségeket érintő előítéleteinek, társadalomról alkotott képének vizsgálatával foglalkozom.

MOGYORÓSI RENÁTÓ MANUEL

Visegrád – a háború és a béke kongresszusa

A kongresszus előzményei

A Magyar Királyság szempontjából jelentős eseménynek adott helyet Visegrád 1335 novemberében. A mai szóhasználattal élve csúcstalálkozóznak is nevezhetjük, ahol a környező országok államfői, fejedelmek, hercegek és küldöttei összegyűltek, és hosszabb távon kívánták rendezni a térség viszonyait. Magyarország, Lengyelország és Csehország, a térség meghatározó államalakulatai voltak ekkor, mindannyian saját érdekeiket kívánták érvényre juttatni, de a nemzetközi helyzet állása miatt nem reménykedhettek abban, hogy mind győztesek lehetnek a vitában. Jelen értekezésemben azt vizsgálom meg, hogy ki milyen pozíciókkal rendelkezett a kongresszus idején; milyen események formálták a megegyezés megszületését. Ki vesztett a legtöbbet, illetve ki nyert a legkevesebbet, és milyen erők összjátékának volt hozadéka a csalódás; valamint ki és hogyan tudta érvényesíteni érdekeit.

A három fő résztvevő ország belső és külső helyzete a század első évtizedeiben igen sokat változott. A századforduló elején Csehország a Német-Római Birodalom tartományaként nem rendelkezett teljes függetlenséggel. Egységes Lengyelország névleg létezett, valójában azonban apró részfejedelemségek mozaikjaiból állt össze eltérő törvényrenddel és igazgatással. Magyarország szintén a széthullás szélén állt az oligarchák országrészek feletti hatalma és dezintegrációs tevékenysége miatt.

Egy másik tanulmányban vállalkoztam arra, hogy a visegrádi találkozóiig terjedő időszak eseményeit tárgyaljam a dinasztii-

ák közötti diplomáciai kapcsolatokra koncentrálva; jelen dolgozatban tehát nem fogom ezt a folyamatot részletesen tárgyalni a területi korlátok miatt. Összességében megállapíthatjuk erről az időszakról, hogy Csehország kényszerpályára került, Lengyelországot megszerezni igyekvő politikája révén ugyanis a térségben teljesen elszigetelődött, és reális veszélyt jelentett számára a cseh ambíciók megfékezésére egy esetlegesen létrejövő osztrák-magyar-lengyel együttműködés. János belátta, hogy a lengyel koronát nem tudja megszerezni, mert nem volt kellő támogatottsága – még a Német Lovagrenddel együtt sem – ahhoz, hogy semlegesíteni tudja az olajozottan működő szövetséget, az egymással rokoni és baráti kapcsolatban álló lengyel és magyar uralkodót. Nem maradt számára más reális és ideális alternatíva, mint békét kötni riválisával, így ugyanis kevesebbet veszített, mint amennyit egy esetleges időhúzás utáni rendezés során veszíthetett volna. Ahogy látni fogjuk a későbbiekben, a kongresszus időpontjára már János javára tolódtak el az erőviszonyok. Így Csehország számára a fejedelmi találkozó kiváló időpontban volt, az uralkodó ugyanis végső soron, nemhogy üres kézzel nem távozott; egyik markában földdel, a másikban pedig teli erszény ezüsttel hagyta el Visegrádot.

Lengyelország számára kellő garanciát jelentett a megerősödött magyar állam, amely mindvégig kiállt mellette. A szövetség egyértelműen Lengyelországnak járt több előnnyel, mert így sikerült semlegesítenie Csehország és a Német Lovagrend közös akcióit. Kázmér is belátta, hogy az adott körülmények között szükség van a kiegyezésre, nem volt azonban olyan erős pozícióban, hogy minden követelését érvényesíteni tudja.¹ Szeptember elején ráadásul szövetségi szerződést kötött egymással Károly és János. Lengyelország tehát előnytelenebb helyzetben állt a találkozón, hiába volt ott mögötte a házigazda. A magyar király nem elégítette ki Kázmér összes igényét, mert gondolnia kellett Csehország és a Lovagrend kívánásaira is, ezen államok nélkül ugyanis elképzelhetetlen lett volna Közép-Európa pacifikálása.

A nemzetközi találkozó házigazdája Anjou Károly (mint közvetítő és döntőbíró), résztvevői a cseh és a lengyel király, Károly morva örgróf, a Lovagrend képviselői, II. Rudolf, szász és III.

1 DÍVÉKY Adorján: *A magyar-lengyel érintkezések történelmi tanulságai*, Magyar Nemzeti Szövetség, Budapest, 1937, 11.

Boleszló, sziléziai hercegek, több német, sziléziai és lengyel fejedelem és számos világi és egyházi méltóság voltak, akik majdnem egy hónapon keresztül vendégeskedtek Visegrádon.² Thuróczy krónikája mellőzi a politikát, inkább a külsőségekről, a lakomákról és az ajándékokról emlékezik meg. A diplomáciai eseményekről elég szűkszavúan, tómondatokban szól, vizsgálódásaim során tehát nemigen támaszkodhattam erre a forrásra.³ A krónika ide vonatkozó részéből csupán az alábbiak azok, amelyek használható információt hordoznak: „Az Úr ezerháromszázharminctödik évében, szent Márton ünnepe körül János cseh király és fia, Károly, meg a lengyelek királya Magyarországra, Visegrád várába jött Károly királyhoz, hogy ott örök békeegyezséget kössenek. Ez meg is történt. [...] Elhatározták itt azt is, hogy ha e királyok közül bármelyiket vagy országukat valami ellenség támadná meg, a többiek kötelesek segítségére sietni. És ezt egymás között nagy eskükötéssel is megerősítették.”⁴ – láthatjuk tehát, hogy nem tér ki részletekre a forrás.

A későbbi IV. Károly császár önéletrajzában szintén nem szól a diplomáciai tárgyalásokról és a döntőbíráskodásról, csupán a létrejött lengyel-magyar-cseh szövetségről tesz említést, valamint a cseh-lengyel ellenségeskedés okát ecseteli. Thuróczy krónikájához képest mégis több használható információt jegyzett le. A létrejövő közép-európai szövetségről így ír: „[...] Ezt a viszályt oldotta meg békésen a magyar király. Kötelezettséget vállalt és megígérte, hogy segítségére lesz atyánknak Ausztria hercege ellen, aki testvérünktől elragadta Karintia hercegségét, és hogy támogatni fogja az említett Lajos ellen. A szövetség tagjai a következők voltak: atyánk, a magyar király és Henrik bajor herceg, akinek a nővérünk volt a felesége.”⁵ Az egy évszázaddal később élő Jan Długosz lengyel történetíró pedig a Lovagrenddel való kapcsolatáról ír.⁶ Mindenki tehát a számára legfontosabb eseményeket jegyezte fel.

A találkozó fő célja a cseh-lengyel kapcsolatok hosszú távú normalizálása volt, amin keresztül egy közép-európai szövetség

2 Uo., 43–47.

3 THURÓCZY János: *A magyarok krónikája* (ford. Horváth János), M. Helikon, Budapest, 1978, 240–241.

4 Uo., 240–241.

5 *IV. Károly császár önéletrajza. Karoli IV Imperatoris Romanorum Vita ab eo ipso conscripta* (ford. Nagy Balázs), ELTE Eötvös, Budapest, 2010, 111.

6 RACZ György: *Visegrád, 1335*, International Visegrad Fund, Bratislava, 2009, 47.

megteremtését tűzték ki célul. Lengyelországnak két szomszédjával is rendeznie kellett a viszonyát. Az egyik problémás rész a cseh-lengyel határkérdés (Szilézia), a másik pedig a lengyel-lovagrendi határvita (Pomeránia) volt. A magyar és a cseh király, mint döntőbírák (arbiterek) vettek részt a találkozón (a lengyel-lovagrendi konfliktust illetően).

1335. augusztus 24-én került sor a visegrádi kongresszust előkészítő trencsényi tárgyalásokra. Itt még Kázmérnak állt a zászló, hiszen Jánost sikerült lemondatni a lengyel királyi cím viseléséről, amiért a betervezett pénzbeli kártérítést sem kellett kifizetniük a lengyeleknek, és joggal reménykedhetett abban is Kázmér, hogy Visegrádon sikerül a sziléziai kérdést is neki kedvező módon lezárni. A sarokba szorított Jánosnak nem is állt volna hatalmában egy ilyen döntéssel dacolni. Szeptember 3-án azonban Károly felborította a „papírformát”: kiemelte a cseh uralkodót az elszigeteltség burkából, és szövetséget kötött vele. Kázmér reményei ezzel szertefoszlottak, ahogyan azt a visegrádi rendelkezések is mutatják.⁷ Károly mint reálpolitikus, nagyon is jól tudta, hogy mit miért csinál. Valószínűsíthetjük, hogy már ekkor ott lebegett a szemé előtt az a képzeletbeli lengyel korona, amit nemrég szedett le János fejéről. A fél életét hatalma megszilárdításával töltő uralkodó most hátradőlve ítélkezhetett, és a saját érdekei szerint mozgathatta a szálakat. Ahogyan azt az 1370-ben létrejött lengyel-magyar perszonálunió is mutatja – minden az elképzelései szerint alakult. Nem hiába él a mai napig az a köztudatban, hogy a Mátyás-kor mellett az Anjou-éra volt Magyarország egyik legsikeresebb időszaka, amikor az ország – a térségben legalábbis – nagyhatalmi politikát volt képes folytatni.

Lengyelország és a Német Lovagrend viszonyának rendezése

Mind a Német Lovagrend, mind pedig Lengyelország előre elfogadta a döntőbíráskodás végkimenetelét, és egyben lemondtak a fellebbezés lehetőségéről is. A döntőbírák személye már 1334-ben ismert volt, a helyszín és az időpont kijelölése pedig az említett két arbiter megegyezésétől függött. Kázmér a magyar királyt, a

⁷ Uo., 46.

lovagok pedig a cseh uralkodót kérték fel, hogy érdekeiket képviseljék.⁸ Közben 1335 nyarán Kázmér keresetet nyújtott be a pápához a Német Lovagrend ellen a vitás területek kérdésében.⁹ Ebből levonhatjuk azt a következtetést, hogy Kázmér több fórumon is próbálkozott igazának bizonyításával, hiszen már a kereset beadása előtt ismert volt a magyar-cseh döntőbíráskodás ténye. A Lovagrend bízott abban, hogy az ítélet kedvező lesz számára Pomeránia hovatarozásának ügyében, hiszen több dokumentummal is bizonyíthatónak vélte, hogy jogszerűen tartja kezében az elfoglalt területeket. Azzal érveltek, hogy örökös adományként kapták meg ezeket a földeket, Kázmér követeléseit tehát nem helytállóak. A lovagok is érdekelték voltak abban, hogy mielőbb lezajlódjon az ítékezés, úgy vélték ugyanis, hogy egy számukra kedvező döntés a pápai bíráskodásra is kihatással lehet.¹⁰ Ráadásul egy diplomáciai győzelem is siker lett volna nekik, hiszen – elvesztítve korábbi támaszukat, Csehországot – már nem lettek volna képesek hosszabb távon dacolni a szomszédjaikkal.

A kongresszuson a Német Lovagrend nagymestere személyesen nem jelent meg, csak küldöttei útján képviseltette magát, akik magukkal hoztak egy béketervezetet is. A vitás terület kérdését végső döntésre akarta vinni a Lovagrend, ezt támasztják alá a marienburgi tervezetben foglaltak. Garanciát akartak arra vonatkozólag, hogy Lengyelország az eredménytől függetlenül nem fogja kérni a döntés megmásítását, azzal összhangban az érintett területek birtokjogáról és mindenféle hadisarcról lemond, ráadásul Lengyelországnak saját területén szabad átjárást kellett biztosítania idegen katonáknak a litván veszély elhárításának ürügyével. A Lovagrend kemény feltételeket diktált, nem volt hajlandó semmiről sem lemondani. Ennek fényében megállapíthatjuk, hogy a lovagok elég biztosak voltak a dolgukban, kész tényként kezelhették azt, hogy az általuk bemutatott dokumentumok megkérdőjelezhetlenné teszik birtokjogukat az elfoglalt területek felett.¹¹

A november 26-án átadott írásos határozat mégsem váltotta be a Lovagrend minden reményét, mivel Kujáviát és a Dobrzynvidéket vissza kellett szolgáltatniuk a lengyeleknek. Az ítélet

8 Uo., 46.

9 SZCZUR, Stanisław: *Az 1335. évi visegrádi királyi találkozó*, Aetas, 1993/1., 28–42., 29.

10 Uo., 29–30.

11 Uo., 30–31.

már november 21-e előtt ismeretes volt, ezt támasztja alá Kázmér Jánoshoz intézett magánlevele, valamint Ulászló leczycai és dobrzyni herceg oklevele is, aki a terület eredeti birtokosa volt annak elfoglalása előtt. Kázmér természetesen kudarcként élte meg Pomeránia elvesztését, a döntés elfogadására ugyan kötelezte magát, de az erről szóló dokumentumok kiállítását halogatta, mivel egy kedvező pápai ítéletben reménykedett, ami esetleg felülírhatná a visegrádi rendelkezéseket.¹² Ahogy a későbbiekben látni fogjuk, ez a kérdés még nem dőlt el véglegesen, az ítéleten változtatnia azonban nem sikerült Kázmérnak.

A cseh-lengyel megbékélés

A találkozó másik lengyel vonatkozású döntése a sziléziai kérdésre vonatkozott. Ehhez az eseményhez szorosan kapcsolódott az a két éven át tartó tárgyalássorozat is, melynek első eredménye 12 hónapra szóló fegyverszünet megkötése volt Cseh- és Lengyelország között. Ennek aláírására 1335. május 28-án került sor Sandomirban a lengyel király és a cseh király fia, Károly morva őrgróf között. Anjou Károly intenzív kapcsolatban állt a két féllel, folyamatos követjárások jellemezték ezt az időszakot. Augusztus 24-én ismét csak Károly közvetítésével került sor egy diplomáciai eseményre Trencsénben, melyen Kázmért és Jánost békekötési jogkörrel felhatalmazott királyi követek helyettesítették.¹³

A Trencsénbe küldött lengyel követek 30 ezer ezüstmárkáig anyagi jóvátétel fizetésére is kötelezhatték magukat uralkodójuk nevében, amennyiben sikerül Jánostól megszerezni a lengyel királyi jogcímekeket. Nem volt ismeretlen Kázmér előtt sem, hogy a cseh király pénzsűkében volt. János helyzete aggasztó volt, mert küszöbön állt a háború a bajorokkal, amelyhez mind anyagi javakra, mind pedig szomszédjai semlegességére szüksége volt. A trencsényi találkozó időpontjában tehát Lengyelország érezhetően előnyösebb pozíciókkal rendelkezett. Azt azonban be kell látnunk, hogy ez csak pillanatnyi állapot volt, (ahogy azt a már említett szeptember 3-i szövetségekötés is bizonyítja). A térség viszonyait hosszú távon nem lehetett ilyen alapokra helyezni. Véleményem

12 Uo., 32.

13 RÁCZ: *Visegrád, 1335*, i. m., 46.

szerint Visegrádon egyrészt pont ezen okból kifolyólag nem lett János sarokba szorítva. Ha túl kemény feltételeket szabtak volna neki, akkor biztosan megpróbálkozott volna a rendelkezések módosításával.

Trencsénben János fiával együtt lemondott lengyel trónigényéről, azokról a részekről azonban, melyek fejedelmei már hűségesküvet tettek a cseh királynak, nem. Kázmér pedig vállalta, hogy nem vezet hadjáratot a lengyel területen lévő cseh hűbéresek ellen (ez Sziléziát és Plock városát jelentette).¹⁴ Trencsént előkészítő fórumnak tekinthetjük, ahol már tárgyaltak egymással a felek a lehetséges opciókról, azokat azonban még nem döntötték el véglegesen. Kázmér nem volt hajlandó lemondani Sziléziáról, az ott vállalt kötelezettségeknek sem tett eleget. János mindenesetre nem használta többet a lengyel királyi címet, ezért pedig a 30 ezer ezüstmárkát sem kellett feláldozniuk a lengyeleknek.¹⁵ A kedvező politikai helyzetben érthető, hogy Kázmér nem akart belenyugodni ebbe a rendezésbe. Visegrádtól várta a döntés revideálását. Ekkor még nem láthatta előre, hogy ennél előnyösebb szerződést nem tud kötni a csehekkel. A sziléziai kérdés már régen eldöntöttnek tűnt, hiszen a helyi elit cseh párti volt. Kázmér Sziléziát csak háborúval vehette volna vissza, kérdéses azonban, hogy egy esetleges sikeres bekebelezést követően képes lett volna-e huzamosabb ideig megtartani azt. Mi több, Károly érdekeivel is ellentétes lett volna a cseh király túlzott meggyengítése, és elhibázott lett volna ilyen törékeny alapokra építeni a térség békéjét.

A lengyelek kedvező külpolitikai helyzete Trencsénben még fennállt, Visegrádon azonban már nem. Szeptember 3-án ugyanis sor került egy cseh-magyar szövetségesi szerződés aláírására, amelyben kölcsönös katonai segítségnyújtást vállaltak a felek mindenki ellen, kivéve, ha a nápolyi és a lengyel királyról van szó. Emellett az Anjouk a Karintiáért folytatott háborúba is beléptek a csehek oldalán.¹⁶ Ez a fordulat alapjaiban változtatta meg a térség erőviszonyait. Ekkor egyértelműen Magyarország volt Kelet-Közép-Európa vezető hatalma. A vele kötött szövetséggel Csehországnak sikerült kitörnie az elszigeteltség burkából, és ezzel egy időben Kázmér alkupoziói jelentősen leromlottak.

¹⁴ Uo., 46.

¹⁵ SZCZUR: *Az 1335. évi visegrádi...*, i. m., 34–35.

¹⁶ SZCZUR: *Az 1335. évi visegrádi...*, i. m., 36.

Szilézia visszaszerzése ezek után már teljesen reménytelennek tűnt. A magyar fél nyilvánvalóan mindkét szövetségesének kedvezni akart, ahogy később látni fogjuk, Csehország megnyerése sarokpontja volt Károly elképzeléseinek.

Az átrendeződött viszonyok alapvetően meghatározták a visegrádi rendelkezéseket is, ahol november 19-én kihirdették a békeszerződést Cseh- és Lengyelország között, melyet házassági szerződéssel is megpecsételtek a felek. Trencsénben nem volt szükség a 30 ezer ezüstmárkára, Visegrád azonban új helyzetet teremtett: Kázmérnak 20 ezer ezüstmárkájába került a béke megvásárlása. Ebből 14 ezret valószínűleg már ki is fizetett, a források ugyanis arról szólnak, hogy 6 ezer ezüstmárka megfizetésére vállalt garanciát Anjou Károly. Ezt a kezességet többen is félreértelmezték, hiszen Thuróczy is tévesen arról ír, hogy a magyar király megváltotta Kázmért a cseh hűbérből. Ez a kezesség valójában azt jelentette, hogy amíg János nem kapta meg a teljes összeget, addig a lengyel trónról történő lemondásról kiállított oklevele a magyar királynál maradt letétben. Amennyiben Kázmér nem fizetné meg az említett összeget, két lehetőség marad: vagy kifizeti Károly a fennmaradó részt, vagy visszakerül Prágába a lemondó nyilatkozat.¹⁷ Ez utóbbi egy igen valószínűtlen opciónak tűnt, hiszen ebben az esetben János lemondása gyakorlatilag semmissé vált volna. Elmondható tehát, hogy a trencsényi dokumentumokhoz képest a csehek jóval előnyösebb feltételeket tudtak kialkudni maguknak.¹⁸ A visegrádi rendelkezések túlságosan kellemetlenek voltak Kázmér számára. Lehetséges, hogy adott helyzetben az tűnhetett a maximumnak, amelyet ott végül elért, mégis okkal várhatott volna kedvezőbb döntést a kongresszustól. Lengyelországnak jóval többet kellett feláldoznia a béke oltárán, mint Csehországnak vagy a Német Lovagrendnek.

Visegrád mérlege

Lengyelországot győztesnek és vesztesnek is tekinthetjük, attól függően, hogy milyen szemszögből vizsgáljuk a kérdést. Kázmér békét akart, és a belső problémák megoldására kívánt koncent-

¹⁷ RÁCZ: *Visegrád, 1335*, i. m., 49.

¹⁸ SZCZUR: *Az 1335. évi visegrádi...*, i. m., 37–38.

rálni. A béke megvalósult, ráadásul két nagy ellenfelének harapófogójából is kiszabadult. A tárgyalóasztalnál pedig teljesen egyenrangú partnerükké vált. A létrejött közép-európai szövetség garanciát nyújtott arra, hogy védekező háború esetén mind déli, mind délnyugati szomszédja katonai segítséget biztosít számára.¹⁹ Elérte továbbá azt is, hogy királyi címét nem kérdőjelezték meg többé, azt kizárólag ő használhatta, továbbá sikerült visszaszereznie egy kisebb részt Pomerániából. Területi követelései azonban szinte egyáltalán nem teljesültek, amelybe továbbra se kívánt belenyugodni. Hosszú távon mégis kifizetődő volt ez a szövetség Kázmérnak, hiszen 1364-ben, Krakóban már egy erős lábakon álló ország uralkodójaként volt házigazdája egy nemzetközi kongresszusnak. Az eltelt harminc év alatt Kázmér olyan munkát végzett, mellyel méltán érdemelte ki unokaöccséhez hasonlóan a „Nagy” melléknevet.²⁰ Ahhoz azonban, hogy ez a pályáiv beteljesüljön, igen fontos szerep jutott a visegrádi találkozónak.

Végül Csehország járt a legjobban annak ellenére, hogy néhány hónappal korábban még a lehető legegélytelenebb pozícióban volt és minden szomszédjától veszélyben érezhette magát. Azon túl, hogy le kellett mondenia ábrándjáról, Nagylengyelországról, és nem használhatta többé a lengyel királyi címet, semmit nem kellett áldoznia a békéért és a friss szövetségeseikért. Amennyiben valószínűsíthető, hogy János nagyon is tisztában volt lehetőségeivel – láthatta, hogy az csak az egyik oldal, hogy Károly szövetséget kötött vele, az Anjouk továbbra is rokoni és baráti kapcsolatban álltak Piast-Lengyelországgal, így bármikor kész lett volna összeállni egy koalíció az ambiciózus Luxemburgiak ellen. Ahhoz, hogy megértsük, Csehország miért jött ki ilyen előnyösen a találkozóból, meg kell ismernünk Anjou Károly távlati terveit is, aki már ekkor a lengyel trón megszerzését tűzte ki célul. A magyar király hosszútávon gondolkodott, ha pedig ezt a tényt is megvizsgáljuk, akkor jobban érthetővé válik az, hogy Csehország miért „nyerte túl magát” ezen a kongresszuson.

Károly nem hiába volt közvetítő a csehek és a lengyelek között olyan hosszú ideig. Érdekei azt diktálták, hogy sikerüljön lemondattania a Luxemburg-dinasztiát a lengyel trónigényről, hiszen az egy jövőbeli cseh-magyar összetűzés lehetőségét rejtette magában.

19 KRISTÓ Gyula: *Az Anjou-kor háborúi*, Zrínyi, Budapest, 1988, 87.

20 DIVÉKY: *A magyar-lengyel érintkezések...* i. m., 11–12.

A lemondásért cserébe igen nagy fizetséget adott Károly: pénzt és földet. Ennek ismeretében már meg is válaszoltuk a kérdést: miért nem a lengyel igényeket teljesítette Károly.

A fentieket bizonyítja, hogy nem sokkal Visegrád után, egy 1338-ban Károly magyar király és Károly morva őrgróf között kötött megállapodás már felvetette az Anjou-trónöröklés lehetőségét.²¹ Károly megfogadta, hogy nem kérdőjelezi meg Szilézia hovatartozását abban az esetben, ha ő vagy valamelyik fia lenne a lengyel király.²² Eljegyezték egymással János király unokáját, Margitot és Lajost, a magyar trónörököszt. Ez is a cseh-magyar barátság elmélyítését szolgálta, közvetve pedig a cseh támogatással megszerzendő lengyel trón lebeghetett Károly szeme előtt.²³ Egy évvel később Kázmér Visegrádra látogatott Károlyhoz, ahol megállapodtak és írásba foglalták (nem maradt fent eredeti oklevél) az Anjou-ház lengyel trónöröklését.²⁴ Károly vállalta, hogy törekedni fog a lengyel koronától elszakított területek visszaszerzésére – a cseheknek ezzel szemben azt ígérte, hogy nem kérdőjelezi meg Szilézia cseh birtokjogát –, nem fog új adókat kivetni, idegeneket nem alkalmaz az országos méltóságok betöltésére és szabadságukban, jogaikban megtartja a lengyeleket. Ezen felül elismerte a lengyel uralkodó jogát Halicsra, amennyiben pedig fia születne, úgy Magyarország megvásárolhatja ezt az oroszok lakta gazdag területet.²⁵ Kázmér vállalta, ha nem lesz fiúörököse, úgy Károly egyik fia teheti fejére a lengyel koronát.²⁶ A magyar-lengyel örökösödési szerződésnek nem szabad túl nagy jelentőséget tulajdonítani. Ekkor Kázmér még csak 29 éves volt, nem tudhatta senki sem előre, hogy a későbbiekben nem fog egyetlen törvényes fia sem születni. Azt azonban mérlegelniük kellett a kortársaknak, hogy Kázmér esetleges váratlanul bekövetkező halála milyen következményekkel járna az országra nézve. Mivel nem volt közvet-

21 KRISTÓ Gyula: „Anjou-kor”, in: *Magyarország története. 1301-1526* (szerk. ENDEL Pál – KRISTÓ Gyula – KUBINYI András), Osiris, Budapest, 1998, 41-120., 76.

22 BAGI Dániel: *Az Anjouk Krakkóban. Nagy Lajos lengyelországi uralmának belpolitikai kérdései*, Kronosz, Pécs, 2014, 58.

23 HORVÁTH Mihály: *A magyarok története. 2. szakasz, A magyarok története a vegyes házakból származott királyok alatt: 1301-1526*, Református Főiskola, Pápa, 1843, 32–33.

24 KRISTÓ: *Anjou-kor*, i. m., 1998, 77.

25 SZOKOLAY Katalin: *Lengyelország története*, Balassi, Budapest, 1996, 29.

26 PÓR Antal: *Nagy Lajos király*, Históriaantik Könyvesház, Budapest, 2010, 264–265.

len fiúörököse, nem lehet vita tárgya, hogy ebben az esetben igen valószínű, hogy az éppen csak összetákolts Lengyelország a belső marakodás miatt újfent alkotóelemeire fog széthullani. Hogy ezt megelőzzék, biztosítani kellett a lengyel állam fennmaradását, amit ebben az esetben az Anjou-trónigény elismerésével érhettek el. Károly hatalma biztos alapokon nyugodott. A két népet évszázados kötelék fűzte egymáshoz, Erzsébet révén rokonság is fennállott a két dinasztia között. Károly fiának öröklése tehát a Piast-ház továbbélését jelentette. Mindebből arra következtethetünk, hogy a hála, a szeretet és az érzelmek, ha nem is voltak teljesen marginálisak, mégis kevesebbet nyomtak a latba, mint a nyers érdekek. Miképpen kapcsolódik ez Visegrádhoz és ahhoz a tényhez, hogy Károly Csehországot hozta ki kvázi győztesként a Kázmérral folytatott vitájában? Teljesen világos volt, hogy amennyiben kihalna a Piast-dinasztia, úgy a Luxemburgok is igényt fognak majd formálni az örökségre, és nem lesz vér nélkül az Anjouké Lengyelország. Károly tehát előre gondolkodott, hiszen Jánost sikerült leköteleznie és joggal remélhette cserébe azt, hogy a csehek nem fognak akadályt gördíteni az Anjouk útjába. Közvetlenül nem is avatkoztak be Kázmér halála után az eseményekbe, több házassági ajánlattal is megkörnyékezték Kázmért, így kívánták rátenni a kezüket adott esetben Lengyelországra. A szerencse mégsem kedvezett a Luxemburgoknak, így végül teljesülhetett Károly álma: Kázmér fiúörökös nélkül bekövetkezett halála után Lajos foglalta el nagybátyja trónját.²⁷

A fentiek alapján elmondhatjuk, hogy a kongresszus békét teremtett a térségben és Közép-Európa három meghatározó királysága egymással szövetséget és kölcsönös segítségnyújtási egyezményt kötött. A címben mégis a „háború és a béke kongresszusa” megjegyzéssel illettém az eseményt. A térség szempontjából hosszú távon a béketeremtő szerződések a mérvadóak, a három-négy hét alatt lezajló konferencián azonban bizonyosan szó volt a tárgyalat eseményeken túl másról is. Alátámaszthatja ezt a szeptember 3-i szövetségkötés is, amely nyíltan Ausztria ellen irányult, ráadásul 1336-ban a hadi események szintén arra engednek következtetni, hogy Visegrádon nem csak békéről, hanem háborúról

27 CSUKOVITS Enikő: *Az Anjouk Magyarországon I. I. Károly és uralkodása (1301-1342)*, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, Budapest, 2012, 118–119.

is határoztak a felek.²⁸ A Visegrádon történeteket nem szabad lebecsülnünk, de túlértékelnünk sem. Sikerességéhez nem férhet kétség, hiszen a rendelkezések több, később született dokumentum számára is hivatkozási alappal bírtak, az itt rendezett viszonyok alapvetően nem kerültek megmásításra, a tárgyalt lengyel határok az érintett területeken nem módosultak és az Anjou-éra alatt kifejezetten jól működött ez a dinasztikus szövetség.

Az, hogy a későbbiekben Kázmér több alkalommal is lándzsát tört a számára kedvezőbb feltételekért, teljes mértékben érthető. Azontúl ugyanis, hogy országát stabilizálni tudta, továbbra is igen fájó tuskét jelentett számára Szilézia és Pomeránia elvesztése. Nem egyedi, hogy ha egy országtól területeket vesznek el, akkor előbb-utóbb azok visszaszerzésére törekszik. Arról pedig nem szabad megfeledkeznünk, hogy „Kázmér fából épült Lengyelországot örökölt és kőből épültet hagyott hátra”²⁹ – tehát a visegrádi negatív feltételek után olyan mértékben megerősödött, hogy joggal követelhetett egy jobb elbírálást. Ezek a rendelkezések azonban szilárd talajon álltak, egy lehetőséget sem sikerült Kázmérnak kihasználnia azok módosítására.³⁰ A Lovagrend csak 1343-ban, a kaliszi „örök béke” után juttatta vissza a nyolc esztendővel korábban kijelölt területeket.³¹

Miért rendelkeztek tehát háborúról a béke kongresszusán? Már hosszú ideje mind Csehország, mind Magyarország ellenszenvvel viseltetett Ausztria ellen. Ebben közrejátszott az, hogy a császár Dél-Tirolt és Karintiát a Habsburgoknak juttatta, figyelmen kívül hagyva azt, hogy ezekre a területekre a Luxemburgok is igényt formáltak. Magyar részről továbbra is az osztrák megszállás alatt lévő Muravidék volt a fő ütközőpont és a szűnni nem akaró Habsburg-Kőszegi-Babonics kapcsolatok is nyugtalanították Károlyt. Utóbbi két család az osztrák hercegeknek tett hűbéresküt, ezzel Károlynak megvolt a felhatalmazása arra, hogy a János által indított hadjáratba lengyel csapatokkal együtt becsatlakozzon.³² A megelőző évtizedekben a diplomáciai megoldás működésképtelen volt az osztrák-magyar viszonylatban. Nem tagadható, hogy Károly számára pozitív volt az ürügy, amelyet a két oligarchacsa-

28 RÁCZ: *Visegrád*, 1335, i. m., 51.

29 DAVIES, Norman: *Lengyelország története*, Osiris, Budapest, 2006, 92.

30 SZOKOLAY: *Lengyelország története*, i. m., 29.

31 TOPOLSKI, Jerzy: *Lengyelország története*, Gondolat, Budapest, 1989, 78.

32 KRISTÓ Gyula: *Az Anjou-kor háborúi*, Zrínyi, Budapest, 1988, 87.

lád szolgáltatott, és élesben is kipróbálhatták a lengyel-magyar-cseh kooperációt.

A három közép-európai királyság és Alsó-Bajorország szövetsége természetesen válaszlépésre sarkallta a Habsburgokat, akik Lajos császárhoz közeledtek. Az említett oligarchacsaládok készséggel csatlakoztak ehhez az ellenblokk-kezdeményezéshez. Kevés volt azonban ez a szervezkedés a visegrádi szövetség ellen, a három állam ugyanis az 1336-os akcióban hamar békére kényszerítette a Habsburgokat.³³ Miután a Muraköz visszafoglalására sor került, Pozsonyban megtörtént a kiegyezés.³⁴ Még Károly morva őrgróf is megemlékezik önéletírásában arról, hogy miképp közvetített a két fél között: „Ezután Pozsonyba mentem, ami Magyarország és Ausztria határán fekszik, és kibékíttem a magyar királyt Ausztria hercegével.”³⁵

Összegzés

Ahogy az a későbbi köznélekedés is tartja, az Anjou-éra a magyar történelem egyik sikerkorszakának tekinthető. Jelen értekezés ennek a sikernek csupán egy apró, ám annál meghatározóbb szeletét tárgyalja. A Magyar Királyság a régió meghatározó szereplőjéből az oligarcha-korszak során egy széthullás szélén álló, gyenge, ingatag királyi hatalommal bíró országgá vált. Anjou Károlynak azonban két évtizednyi küzdelem során sikerült ismét megkerülhetetlen hatalmi tényezővé tennie hazáját. Visegrád ékes bizonyítéka annak, hogy ez a stabil hatalom elegendőnek bizonyult ahhoz, hogy elképzelései szerint alakítsa Közép-Európa sorsát. Lengyelországnak nyújtott katonai segítségeivel egy hűséges barátot sikerült megnyernie északon, melyet pont annyira erősített meg, amennyire érdekei megkívánták. Az évről-évre változó nyugati politikájára végérvényesen pontot tett, amikor a megbízhatatlan Ausztria ellenében Csehország irányába köteleződött el. Mindennel azon volt, hogy kibékítse egymással két szövetsége-

33 BERTÉNYI Iván: *Nagy Lajos király*, Kossuth, Budapest, 1989, 44.

34 KUBINYI András: „A középkori Magyar Királyság. A vegyes házi királyok kora. (1301–1526)”, in: *Magyarország története* (szerk. ROMSICS Ignác, Akadémiai Kiadó, Budapest, 2007, 170–306., 178.

35 *IV. Károly császár önéletrajza. Karoli IV Imperatoris Romanorum Vita ab eo ipso conscripta* (ford. Nagy Balázs), ELTE Eötvös, Budapest, 2010, 179.

sét, a cseh-lengyel konfliktus ugyanis egyáltalán nem kedvezett Károlynak. Cseh győzelem esetén a Luxemburg-dinasztia befolyása túl nagyra nőtt volna, de egy bekerített, gyenge Csehország sem lett volna kedvező számára. Károly hosszútávon kívánta rendezni a térség viszonyait, pillanatnyi, valamint ingatag, az egyik fél számára túlságosan eltolt erőviszonyokra nem alapozhatott. Miután sikerült elérnie, János elszigetelését, szövetséget kötött vele és a lengyelekkel szemben pozíciókhoz juttatta. Ahogyan azt láthatuk, a húszas évektől jelen lévő lengyel trónaspiráció ebben döntő szerepet játszott. A körülmények mind Károlynak kedveztek, 1335-ben térségünk legnagyobb volumenű diplomáciai eseményén a házigazda ügyes politikával irányította a szálakat. Anjou-Magyarország hatalma, valamint a régió országai közötti elsősége megkérdőjelezhetetlen volt ekkor Kelet-Közép-Európában.